

Chopin (1810-1849)

Aita ONAINDIA

Pianu-jotzaille trebe zanez, musika-lan asko idatzi eban. Bigarren Mozartentua, oso argiazalako ume-umetarik. Zugatz-landara frutuz betea, aiabur iañ-eder utxi euskun bere bizi-epa laburrean onduta.

Varsovia ondoan jaio zan. Bere aitak, frantsesa zan arren, Polonia'n inarduan irakasle, eta bere ama polakarrak eziketa zabal fiña emon eutsoen. Mutiko zala asi zan musikalanak idazten barruak eskatzen eutson deiari erantzunik. Zortzi urtedun, jente aurtean jo bear izan eban pianurako saio bat; amabi urteko zala Varsovia'ko Lizeuan sartu zan pianu-ikasketak egiteko. Nabari izan zan laster ango ikasleen artean. 1827'an Lizeua laga ta Musika-Ikas-

tetxe Nagusira jo eban, beste gai guztiak itxirik, musikeari buru-belarri ekiteko. Ango irakasleak, gaztearen gaitasun ikaragarria ikusiaz, askatasun osoa emon eutsoen bere kasa jotzeko.

Eta emen daukagu artista gaztea Europa zear kontzertuak emoten eta entzuten. Berlin eta Viena'n, Felix Mendelssohn eta gainerako musikarilaria aundiakaz artu-emonen. 1830'an ibiltaldi aintzatsu bai dugu Europa'ko uriburuetan zear Paris jomuga ta ardatz ebala. Idatziak zitun orduko estudio asko, gaualdiak, marzurkak, valsak eta polakar abestiak barne-doiñuzko pianu-lanak. Baiña alan eta guzti be, ara ta ona juan-etorriak ugaritu arren, ez eban diru-geie-

Берега історії

29
nik eskuratzen; errusua orduantxe
uzpitatu eben Varsovia eta aserre zi-
ran frantses liberalak.

Pio Baroxa

Guere beratar Pio Baroxa'ri ez ja-
karan atsegin musikalaria, onela
goizetik gahera agertzen ziran gaz-
teak batez be. Ipuin eta nobela idaz-
le onek ez ebazan inoiz be goreski,
bai osiera apal-azo bere idatzietan.
Onela idazten eben: "Erakargarri ja-
tazan musiku guztiak auxe diñoste,
argi ta garbi zer diran noski, naiz eliz-
musika naiz ostentzeko dagiela
Chueca'k bezela. Orrein artean Cho-
pin, dudamudazko, goibel eta ez-gar-
bi lez agertzen jat; azaleko zerbait;
polakar pianistaren lan askotan erdi-
kusten dan naigabe, goibeltasun na-
itas bat, sakontasunik bakoa, aurki-
tzen dot nik".

Goi-argi pizkat erakusten dau, be-
re eritxiz, gaualdi ta valtsetan, beste
lan guztietan zalantzan agertzen ja-
kola. Ondo asten dala be, laster doa
beerantza ta jotzaille merkearen tre-
betasunaz ornidu oi ditu eskalak.
Chopin ez leuke txalotua izan bear,
itzal artean, artista kaskar artean
iraun baiño, Brahms, Liszt, Berlioz
eta olakoen artean; alan be, lenen-
goen artean aurkitzen da.

Emen bada zerbait oindiño be lar-
sakonetik ikasi bakoa: arte-lanetan
ikusle, entzule ta irakurle bakotxak
dau bere eder-esmena. Eta sarri ez
dogu, orrez gain, geure eritxiz be itz-
egiten, inoren aoz baiño. Gaur gores-
ten dogun artista, musiku, idazle naiz
dantzari, biar ez jaku atsegin eta pi-

kutara bialdu oi dugu. Au baiña iriz-
le sustrai aundiko, Baroxa sarri ez
genduan legez. Egia, eguzkiak laino
artean bide egin nairik bezela, indar-
ka dabilkigu artisteia be osperako bi-
dea edegi eziñik. Onelaxe artista bi
oneik, Baroxa ta Chopin, laino urra-
tzen ebiltzala ez ain ondo ikusiak,
baiña gaur biak artista eder.

Chopin polakar

Polakarra dozu Chopin, Varso-
via'n jaioa 1810'ko jorraillaren
23'an. Polonia'k beti zaindu izan du
bere Aberria eta askatasuna, beti --
gaur lez-- bere lur-mugak jagon eta
zaintzen. Ontaz Chopin inoiz be izan
nai ez ebana agertzen da; ez, ez eban
artista arristarazo lez agertu nai izan.
Maite dau bere erria, baiña andik al-
de egin eban gaztetan eta etzan gera-
go ara biurtu. 19 urteko Viena'ra doa
eta ondoren, Inlaterra'ra ta Alema-
nia'ra egindako osterak kendu ezke-
ro, beti Paris'en. Ez, Chopin ezta --
Unamuno'k esanari jarraituz-- Polo-
nia'k dauan ederrenaren "barne-
edestia" besterik, askatasunaren jaun
eta babesle, bere musikatik berezi-
eziña, ez gero mazurka ta polakar
doiñuetatik bakar-bakarrik.

Enda berezi dira polakarrak, bai
odolez eta izkuntzaz, bai barne-iza-
tez eta lur-maitasunez. Euren zer-no-
la artean akatsak eta obariak pisuan
jarri ezkerro, obariak aurretik joakez-
zatziz aurretik; eta onein artean nabar-
mentzen jake gauzak ondo, oso-oso-
rik egin naia; Chopin osotasunaren
temati ta gartsua izan zan, langille
amorratua, egunero Bach'en musika
erabilli ta landu ebana. Or nun gera-

zen diran aren kontrato esamesak: Paris-Europa'ko musikalaria gaille-
nak, Paul Dukas'ek, esan oi eutsen
bere ikasleai geldiro, oso geldiro jo
egiela Chopin'en edozein pianu-za-
li, ikusita konturatu eitezan batez be,
zein zeatz eta arduraz inoñta egozan
azkenengo notariñoak.

"Areto" zaiea

Gizartea, jentetza ugaria baiño
areto, saloi batuak jakozan gogokoa-
go. Alan be pelikula, nobelak, idaz-
lanak "jentetza zale" lez agertzen
dauskue Chopin; gizarte-mezularia
izan bai litzan. Egia da, Chopin, er-
di-maillakoa zalarik, beingoan egin
jakula goi-maillako. Saloiko musi-
ka nai eban, bai, Balzac, Heine, De-
lacroix ta olakoak entzule zitularik,
leñargiko jentea opa eban, mintzo
gozoko girotan, az ederrezkoen ar-
tean, lagun-arte goi-jakintsua. Ez
eban nai soñu zaratatsua, legun, go-
zo, sakona baiño, eta sarkorra, jen-
tearen aurreko kontzertuetan.

Bere azken urteetan ain zuzen, sa-
loi antzeko toki ixil batua nai eban
kontzertuak emoteko; toki ixil atse-
gña, maite ebazan arpegiz, loraz eta
margozko laukiz girotuta. Enda aris-
tokratitik artua eukan espiritu-eder-
tasun ori, emendio, lotsa ta guritasun
deritxona. Orrelaxe agertzen jaku be-
re idazki ta eskuti -tzetan; orduko
musikalaria guztiak, Berlioz eta Liszt
buru dirala, idazle aundi lez agertzen
dirala, mirarigile lez bear bada, Cho-
pin ixil-gordean geratzen da. Jarrera
arriskutsua dudarik bage: leen gora-
garri jakon Liszt orain ez jako atse-
pin. Ezta Schumann burgesa be. Goi-

giro orretan bekaitz biurtzen ei da
errez nor-geiagoka utsa.

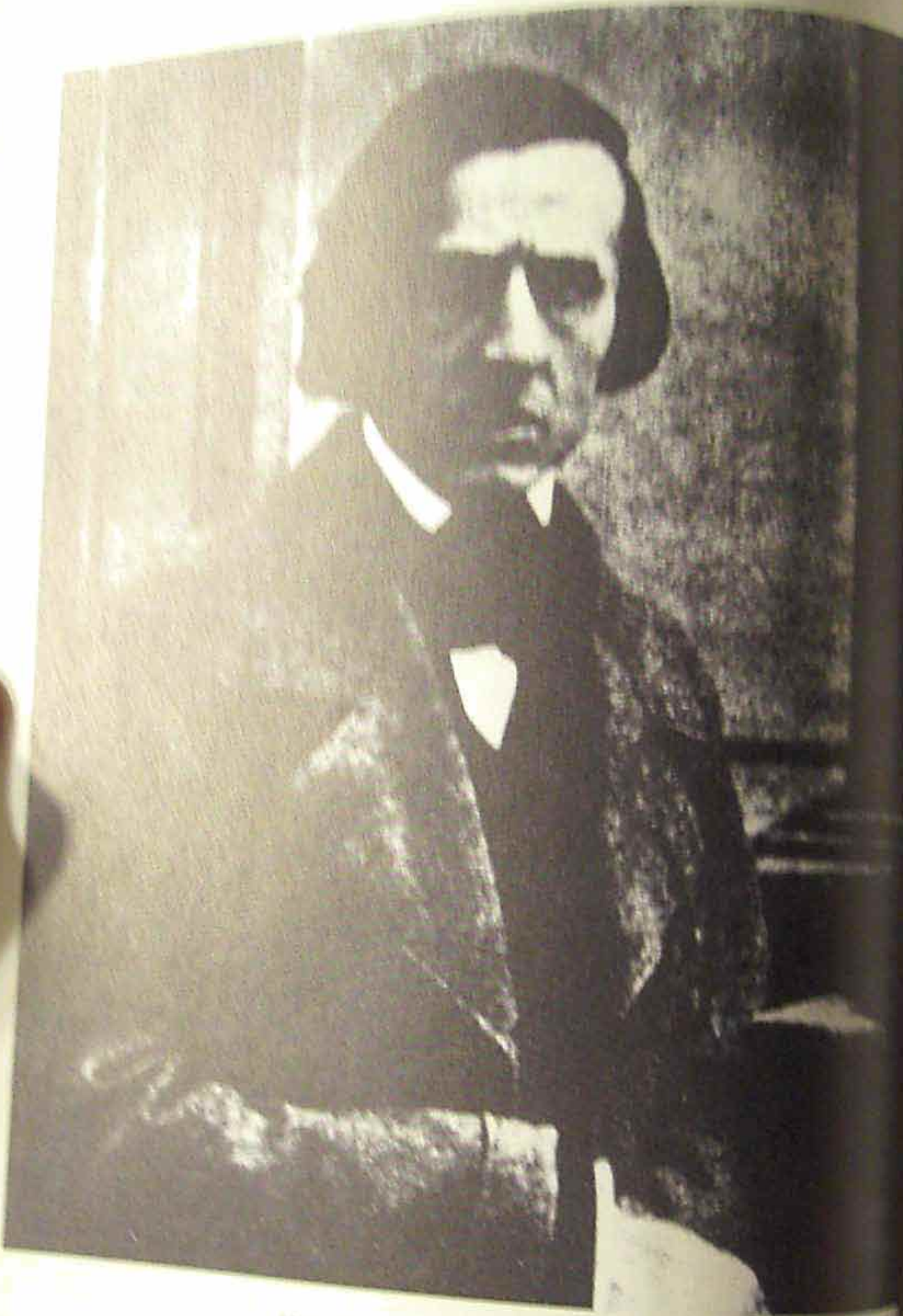
Maitakeri artean

Artista geien-geienak lez Chopin
be maite-sare artean jausi zan. Zen-
bat idatzi dan ontaz! Erromantikuen
Paris izan be arras lizuna zan moral
arloan. Schumann eta Brahms pizkat
izan ezik, beste artista erromantiku
guztiak onela bizi ziran, jomugatzat
idealismua lainoetan eta maitasuna
erlejiño lez, eta bide batez gizarteko
legeak oro aske, agiriko ezkontz-aus-
teak eta jausbide nabarra ospea za-
baltzeko. Orrez gaiñ, samurtasuna,
sentikortasuna ta maritxukeria. Cho-
pin, ain zuzen be, ixil-gordea zalako,
labandua, gorteatua izan zan.

Potocka kondesa, bere maitalea.

Chopin, argazkietan gizaki ager-
tzen jakun arren, eta sendo, osasun-
tsu, gatxepel edo bularrengo (tisis)
gaixoak jota ebillen aspalditik; eta

Gaitzak josi seixenen garaiko irudia.

tedean be ez ain sendo ebillena. Ez-
ten bi ederrak menpe jausteko, mai-
tasunean batez be. Bildur zan alan
be, beti, zer-esanaren bildur.

Maitasun garbiz baita maite eban
bere sendia. Viena'n aurki-tzen za-
la izurri latza jasan eban bere abe-
triak. Polonia zapalduta egoan, eta
bere sendia bertan. Zarrastada gogo-
rra aren biotzarentzat; kristau zin-
tzoak ziran bere etxeokak, baita be-
ta be, Chopin be, orduan inoizkorik
sutsuen. Bere kantak diñozkuenez,
kristau fedetsu dogu garai doakabe-
onetan. Bere erria ez dau olako zo-
txarpean ikusi gura, Chopin etzan
inoiz izan politiku, baiña bere lurral-
dearen zoriona gura eban.

Benetako ama-maitasuna

Ezta arrigarri, artisten bizitza gal-
doriz inguraturik izateak ba-daukaz
pozaldiak eta naigabe biziak; naiga-
bean, ostera, ama-biotzaren samur-
tasuna nai. Chopin gaixorik egoan,
gaixorik dagoneko gorputzez eta ari-
maz; amaren babesu bear dau edo-ta
biotz on baten kerizpea. Eta Potocka
kondesaren eskuetan jausten jaku,
ezkondua, eskabidez ta arduraz ama
bat lez samur eta aberats. Ez eben
ezer txarrik izan, ta Potocka'k berak
diñosku gero bien maitasun bero gar-
bia.

Modan egozan garai atan ur-etxe
ta urastegiak. Onako baten euki eban
asiera Chopin eta George Sand'en
arteko ar-emonu; bata gaixorik eta
bestea ezkondua ta banatua; arte ba-
rruko gizona ta emakume atsegin-za-
le bizia, Musset eta Liszt'ekin Vene-

zia'n zer-esan aundiak euki ebazana.
Chopin'ek ez eban nai olakorik eta
iges egin eban Mallorca'ra; lur onek
ez eutson zer aundirik esaten, eta
arrotz-etxetik Valldemosa'ko kartu-
xara joan zan, baiña otzak eta bildur-
ikarak ezin eroanik, Noant'era biur-
tzen da, Sand'en etxera, andik laster
Paris'en kokatuz.

1842'an aurkitzen gara. Chopin
lanari lotua dabilkigu. Asko kezka-
tzen ditu George Sand'ek eta bero-
nen alabak, zorrotz, asko-nai ta ku-
perak biak. Ondoren datoz Sand sen-
dikoan istillu latz garratzak. Infernu
bizia dozu a, an ezin laiteke egon;
naitaez dator etena. Ez dau ezer idaz-
ten, antzu lez dago, ta Chopin'i onek
gaixotasunak berak baiño saminta-
sun errimeagoa damotsa. Klaseak
emon bear dauz: neketsu jako, baiña
emetik erneko dira "Estudioak";
urretik ez jakozan atsegin iraultzak,
baiña urrundik Polonia'ko iraultza
abestuko dau.

Londres'en

Oso gaixorik aurkitzen zala be,
ona ta ara joan bear izaten eban kon-
tzertuak emoten. Paris'en errege,
erregiña ta andikietatik moltzoka
doaz berari entzuten. Pleyel aretoan
dira bere kontzertuak. Azkenengo
kontzertu-omenaldian arrakasta ika-
ragarria izan eban, eta gaur be, saloi
atarako ba'zoaz, an ikusiko dituzu
larrosak pianuaren eta egitarauaren
gaiñean.

Londres'tik eukan eskabidea, ta
1848'ko dagonillaren 10'an ara doa
Chopin. Guztiz gaixorik doa ta kla-

... aurak estutzen ditu ta jauregi ba-
zuntza lebertunik. Bu-dau indarra
begarrena ta adimentsuna zaindu ta
malkutuko, berriri al dau Dic-
kenson artikulu bat. Eskozia'ra
yuan bear dñun naitzez eta an dabil
guztiaz gaitela. Il-otz bailitza dabil
mota dñena belarririkaz barik bio-
tze emuerik. Eskatitzak etxera, es-
kuzirik. Sand kendira, urdari ta kez-
kiaz. Bach' emutika entzunaz gosald-
dare dñan bitartean. Edu onetan
dau hese errotara gertatuaz.

Erro pertsonala

1849'an, leengo Chaillot'en
etxean, pertago Chopin'ek benetan
maite etan Vendôme plazan. Il-agi-
fink, berak gertatzen dau Rilke'k ge-
rago "erri pertsonala" lez abestuko
dama. Bere burua babestu naiez da-
tela; zalpundira igon eta ba-doa. Ez
zelai ta landa zalea, baiña ara doa,
uriko rugatz azpian eta izarpean po-
zik amana arunik. Delacroix'en es-
tudiora doa, adiskide diranak berez
alkar aurkitzen. "Gizaseme leuna
bitotzez eta espirituaz" idatziko dau
enik pero.

Artisteak, geiago eziñik, eriotzaren
zelan datorren ikusi gura dau. Esiñ-
rak emon barriro be asko lagund-
daben Starling familikoai. Pertago
kondesari abesten entzun, zintza
izan zizpuru artean autortu arte, ag-
liñean sartu-unea iragarri, bertan
bi sartzeko ardura izan eta udazke-
nean il, 1849'ko urtillaren 17'ko go-
zaldean. Chopin, erromantiku zar-
tzuko gauza askoren etsai, bere mu-
sikan lez agertzen jaku: betiko er-
romantizismua, eriotzaren aurreko
burgesen jarrera gainditutea dala
momentu ortan Jainkoarekiko alkar-
izketa bera be bai.

Argazkirik asko izan dauz Cho-
pin'ek, bere bizitzan eta il ondoren,
baiña egi-egiazkoa bere musikan
daukagu bakar-bakarrik. Ortxe dala
Unamuno'ri jarraituz, Chopin'ek
izan nai ebana, eta musikan bakarra
izan zana. Musikan bakar-bakarrik
beronek batzen bait ditu, ederto be
ederto, gaitasun biok: gain-gaiñeko
osotasuna, ta ertz guztietatik dala
barne-leia bizia. Gaur-egunean be
espiritu naigabetu batzuk bear bada
ulertuko dabe aren arnasa barrukoia-
ren gozotasuna.